

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
NÚMERO 48 / SEGONA ÈPOCA / DESEMBRE 2001

**Consell
de Mallorca**

alimara

Núm. 48

Segona època, desembre 2001

Edita: Consell de Mallorca
Departament de Serveis Socials
General Riera, 67
07010 Palma
Tel: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Equip editor: Jaume Mateu Martí
Catalina Garcia Garí

Portada: Sense títol
Miquel Clàr Oliver

Maquetació
i impressió: Esment, centre especial de treball d'Amadip

Dipòsit legal: PM-128-1987

ISSN: 1778-2166

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

QUINZE ANYS DE TREBALL AMB SUPORT A EUROPA

Ferran Bellver Silván,
Vicepresident d'AESE,
Asociación Española de Empleo con Apoyo

CONCEPTES I PINZELLADA HISTÒRICA

El *treball amb suport* és la traducció que vàrem fer al català, precisament aquí, a Mallorca —ara fa dotze anys— del referent anglès «*supported employment*», terme que fa referència a una metodologia d'integració laboral de les persones amb discapacitats significatives en el sistema regular de treball. Una traducció més precisa hagués estat «ocupació amb suport», però degut a les connotacions extralaborals que tenia llavors tot el que sonava a «ocupacional» dins el sector de la discapacitat (per exemple, centre ocupacional, teràpia ocupacional, etc.), vàrem optar pel terme «*treball*», ja que ens havíem de referir a una activitat laboral amb contracte de treball i desenvolupada en el mercat laboral ordinari.

Convé deixar clar, d'entrada, què s'entén per *treball amb suport*. El quadre 1 pot ajudar a aclarir aquest concepte.

El *treball amb suport* es refereix, doncs, a un conjunt de tecnologies i procediments que s'apliquen sobretot a les persones amb discapacitats, perquè puguin rebreix en el seu procés d'integració laboral, superant les dificultats que hi puguin trobar. Com a sistema de suport estructurat, neix als Estats Units, de la psicologia experimental i de la modificació de conducta, a finals de la dècada dels 70. Autors com Frank Rusch (1986), Paul Wehman (1981), David Mank (1986), etc., es troben entre els investigadors capdavanters que s'afanyaren a provar que moltes de les persones rebutjades pels centres especials de treball —considerades no aptes per a una ocupació competitiva— podien fer feina, si se'ls donava el suport que cada un d'ells necessitava.

De mica en mica, combinant la teoria i la pràctica, es va anar configurant el *treball amb suport* com un sistema eficaç d'acompanyament en la inserció laboral, que feia possible la participació en la societat dels ciutadans amb discapacitats significatives, sense que el seu nivell requerit de suport fos causa d'exclusió per a ningú.

En el quadre 2 es poden veure les tecnologies del *treball amb suport* i també les fases que conformen aquesta metodologia.

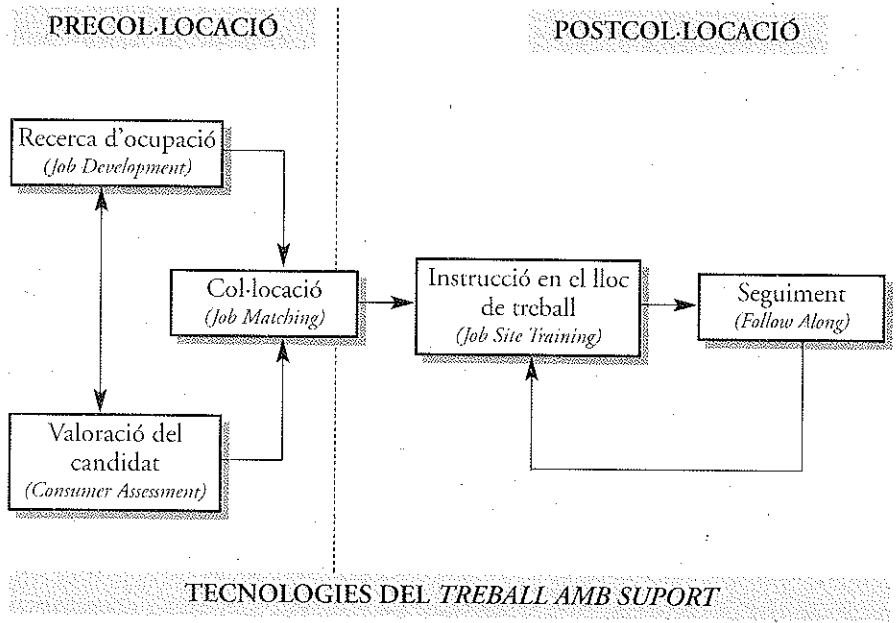
Gràcies al treball sistemàtic de diverses universitats nord-americanes, que aconseguiren provar l'eficàcia d'aquestes tecnologies mitjançant programes

VALORACIÓ DEL TREBALL AMB SUPORT

Quadre 1: Aclariment del concepte treball amb suport

El treball amb suport NO ÉS	El treball amb suport ÉS
<ul style="list-style-type: none"> • Una agència de col·locació que es dedica a cercar ocupació en el mercat obert a persones amb una valoració de discapacitat. • Una ocupació en una empresa ordinària però amb un monitor sempre devora. • Suport en centres ocupacionals o en centres especials de treball. • Selecció dels 'millors' candidats i rebuig dels que tenen més necessitats de suport. • Primer formació i, després, ocupació. • Suport dirigit i decidit pels professionals. 	<ul style="list-style-type: none"> • Treball remunerat en empreses ordinàries de la comunitat amb un contracte laboral individual per a persones amb discapacitat que necessiten suport i seguiment. • Un sistema de suport individualitzat que es va retirant a mesura que el treballador és autosuficient. • Un concepte filosòfic que, en aplicar-se en entorns integrats, fa possible en la pràctica la igualtat d'oportunitats per als ciutadans que tenen més necessitat de suport. • Una línia d'intervenció social que neix precisament per donar oportunitats d'ocupació a les persones que no es consideren aptes per treballar en els tallers especials. • Primer ocupació i, després, formació. • Suport decidit pels participants i suport natural.

Quadre 2

demonstratius —i gràcies a la publicació dels procediments i dels resultats— deu anys més tard, cap al 1987, Irlanda i Gran Bretanya (segurament per la proximitat lingüística) varen ser els primers països europeus que s'interessaren per aquest sistema i per la filosofia que el promovia.

Espanya va pujar tot d'una al tren de la innovació que en el terreny de la integració laboral començava a circular per Europa. Va ser el personal del Consell Insular de Mallorca que, en conèixer l'existència d'aquest model d'intervenció, visità en 1989 l'experiència pilot «Open Road» de Dublín, dirigida per Christy Lynch, i entrà en contacte amb els instruments i materials editats per la Universitat de Virginia Commonwealth, dels Estats Units.

Immediatament després, el Consell de Mallorca va passar a l'acció, convençut que el *treball amb suport* seria la solució per a les persones amb discapacitat de Mallorca, que s'estaven cronificant en els centres ocupacionals de la xarxa assistencial (Bellver et al., 1993). A més a més, el Consell de Mallorca assumí un paper de lideratge a nivell nacional, que ajudà a desenvolupar molts projectes arreu de l'Estat. Tant es va implicar el personal del Consell de Mallorca amb aquest moviment, que l'any 1993 tres dels seus treballadors varen ser membres fundadors de la *Asociación Española de Empleo con Apoyo* (AESE), amb una perspectiva geogràfica que sobrepassava àmpliament l'àmbit local.

L'AESE celebrà a Palma la primera assemblea fundacional amb la participació d'uns 30 socis, procedents de diferents punts d'Espanya, i tot d'una es va posar a treballar amb els seus col·legues europeus, per fundar la *European Union of Supported Employment* (EUSE), que nasqué també el 1993, uns mesos després que l'associació espanyola.

CARACTERÍSTIQUES DEL DESENVOLUPAMENT A EUROPA

El fet d'haver estat membres fundadors de l'organització que impulsa i difon el *treball amb suport* a Europa ens ha obligat a mantenir sempre un contacte permanent amb persones, entitats i institucions d'altres països que promouen i practiquen aquest tipus d'integració laboral en el mercat ordinari. Això ens ha facilitat tenir una **visió europea** del procés de desenvolupament del *treball amb suport* al nostre continent, del qual en voldria destacar aquí algunes característiques.

- 1) El *treball amb suport* es percep als països europeus com una **solució alternativa** al sistema de serveis segregats àmpliament consolidat.
- 2) El nou moviment provoca **neguit i inquietud** en el sector de la discapacitat de cada país, però es resol raonablement bé, sense ruptures.
- 3) **Les iniciatives de la Comissió Europea**, finançades pel Fons Social Europeu (**Youthstart, Now, Horizon, Adapt, Employment, Equal**, etc.), contribueixen de manera destacada a l'aparició de molts programes demostratius de *treball amb suport* a tot Europa.
- 4) El **catalitzador ha estat diferent** segons els països: per exemple, als països escandinaus s'ha impulsat més aquesta línia d'integració laboral des dels **poders públics**; als Països Baixos i a Alemanya han estat les grans **federacions estatals** del sector les que han fet pressió perquè el seu Estat incorporés el *treball amb suport* a la legislació laboral; i a un altre grup d'estats —entre els que s'hi troba Espanya— són les **associacions**

especialitzades i la iniciativa social les que impulsen aquest sistema en l'àmbit local, regional i nacional.

- 5) L'avanç legislatiu, que suposa la incorporació del *treball amb suport* al cos de la normativa laboral de l'Estat, es produeix més al nord d'Europa (Noruega, Suècia, Països Baixos, Alemanya, etc.) que no al sud, tot i que països com Portugal i Espanya han estat capdavanters en el descobriment i l'aplicació d'aquest model.
- 6) Les conseqüències benéfiques que el *treball amb suport* ha causat en el sistema de serveis per a les persones amb discapacitat s'han generalitzat a tots els països europeus, introduint vents renovadors de canvi, que deixen notar la seva força, segons les resistències que interposen les entitats del sector.

EFFECTES DELS NOUS CONCEPTES D'ATENCIÓ A LES PERSONES AMB DISCAPACITAT

a) Dos sistemes d'intervenció social.

Després de gairebé 15 anys de *treball amb suport* a Europa, s'ha aconseguit diferenciar dins el sector de la discapacitat dos sistemes d'intervenció social: el que actua obertament dins el mercat ordinari, el *treball amb suport*, i el que congrega persones amb discapacitat dins centres de treball especials. En el quadre 3 es poden trobar els trets diferencials dels dos sistemes.

Quadre 3: Trets diferencials de dos sistemes d'intervenció.

EMPRESA ESPECIAL	TREBALL AMB SUPORT
1. Desconfiança en la capacitat de les persones per obtenir ocupació i en els empresaris.	1. Confiança en la capacitat de les persones i en els empresaris.
2. Inversió en un negoci: producte, maquinària, vendes, rendibilitat, etc.	2. Inversió en suport: estratègies d'instrucció i de seguiment continuat "in situ".
3. Companys de treball amb discapacitat: menys possibilitat d'integració social.	3. Companys de treball sense discapacitat: major possibilitat d'integració social.
4. Equip professional treballant en una estructura especial.	4. Equip professional treballant en la comunitat.
5. El Centre és el projecte.	5. La Persona és el projecte.

b) Canvi de pràctiques en l'arena de l'atenció a la discapacitat.

El *treball amb suport* entra en contacte dialèctic i va assimilant els nous conceptes que des del Canadà i Estats Units irrompen amb força a Europa en l'arena de l'atenció a les persones amb discapacitat, durant els darrers 15 anys, tals com la planificació centrada en la persona i els sistemes de «*personal futures planning*» (Mount i Zwernick, 1988), el «*empowerment*» i l'autodeterminació, el «*supported living*» i els suports naturals, el moviment i grups de «*self-advocacy*» (autorepresentació), etc.

No se sap si ha estat el *treball amb suport* el que ha influït en el desenvolupament d'aquests conceptes-motor o si han estat aquests conceptes els que han influït en el *treball amb suport*. Però és cert que a Europa, la immensa majoria d'entitats de serveis que durant aquests darrers anys han anat incorporant el *treball amb suport* als seus serveis, també han anat incorporant aquests nous conceptes a la seva missió i s'han sentit identificats amb ells.

Així doncs, les entitats dels països europeus, públiques i privades, que donen serveis a les persones amb discapacitats, han canviat les seves pràctiques d'atenció, d'acord amb aquests nous conceptes, d'ençà que el *treball amb suport* circula pel seu territori. I aquest canvi de perspectiva i de pràctiques està conduint inexorablement a la *reconversió* de les institucions i els centres tradicionals que ja no són eficaços ni útils per al col·lectiu que atenen.

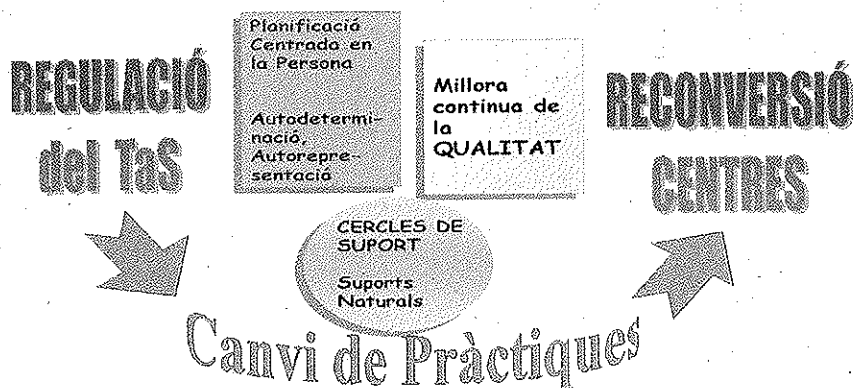
c) Els Estats europeus es doten de legislació per al treball amb suport.

Una vegada que es percep el *treball amb suport* com una alternativa seriosa, per donar oportunitats d'ocupació real en el mercat ordinari a milers de ciutadans amb un risc alt de quedar exclosos de la participació activa en la societat, els estats amb més visió de futur comencen a regular aquest sistema d'acompanyament laboral en el seu ordenament jurídic.

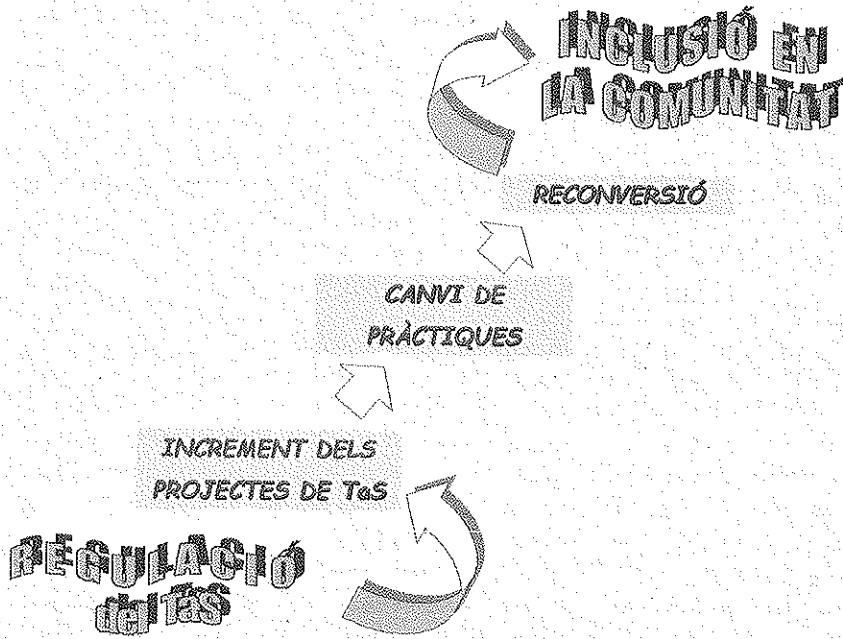
Tenen ja legislació pròpia sobre *treball amb suport* al nostre continent els països escandinaus, els Països Baixos i Alemanya. Un altre grup de països —en el qual s'hi troba Espanya— no tenen encara una legislació clara al respecte, però sí compten amb normativa o regulacions, de caràcter central o regional, que promouen i faciliten el *treball amb suport* arreu de l'Estat.

Es pot observar que allà on es regula aquest sistema d'integració laboral —la qual cosa significa, també, que es preveu la fórmula i les dotacions pressupostàries per al finançament dels serveis de suport— es produeixen dos efectes: un *canvi de pràctiques* en la manera de donar els serveis les organitzacions (quadre 4); i un *augment considerable de projectes* i d'entitats del sector que es posen a practicar el *treball amb suport* (quadre 5).

Quadre 4

Quadre 5

Per tant, es pot arribar a la conclusió que la regulació del *treball amb suport* duu al canvi dels comportaments organitzacionals, a la millora de l'atenció a les persones i a la *reconversió* dels centres especials, donant tot plegat com a resultat final una *major inclusió en la comunitat* de les persones que s'acompanyen.

LA QUALITAT DEL TREBALL AMB SUPORT, PRIMER INTERÈS ACTUAL A EUROPA

El *treball amb suport* va trobar a Europa un sistema de serveis per a les persones amb discapacitats ben consolidat i desenvolupat, la qual cosa explica les resistències que al principi va haver de superar per ser acceptat i per obrir-se camí. Tenint en compte que Europa és molt diversa i complexa, actualment hi conviuen sensibilitats molt diferents pel que fa al *treball amb suport*: hi ha des d'entitats del sector que no han fet cas d'aquesta nova línia i han continuat invertint en la línia tradicional, fins a les més innovadores i capdavanteres, que han incorporat el *treball amb suport* als seus serveis i, fins i tot, han iniciat un procés de reconversió dels seus centres especials.

En aquest sentit, hores d'ara podem trobar a Europa entitats que encara s'estan plantejant si apliquen o no el *treball amb suport* i d'altres que duen més de deu anys practicant-lo i la preocupació de les quals és aplicar-lo amb *qualitat*.

L'AESE amb qui manté relacions en l'àmbit europeu és, naturalment, amb el segon grup d'entitats, que no és un grup tancat, sinó absolutament obert a noves incorporacions cada any. D'una banda, hem participat ja en els cinc *Congressos Europeus de Treball amb Suport* que s'han celebrat al nostre continent

(Rotterdam, 1994; Dublin, 1995; Oslo, 1997; Roma, 1999; i Edinburg, 2001), on ens reunim al voltant de 700 persones de més de 20 països. D'altra banda, estam participant ara en un grup europeu d'estudi amb entitats d'Àustria, Hongria, Regne Unit, Noruega, República Txeca i Espanya, on els participants reben el finançament del *Fons Social Europeu* i del *Real Patronato sobre Discapacidad*, en el cas espanyol.

En aquestes reunions l'eix principal d'estudi és la **qualitat del treball amb suport**: ja no importa tant aplicar el *treball amb suport*, com aplicar-lo bé. Aquesta ha esdevingut la preocupació més generalitzada actualment a Europa.

I què s'entén per qualitat del treball amb suport?

El grup europeu que investigam els criteris de qualitat del *treball amb suport*, anomenat Projecte QUIP (*Quality in Practice*), vol esbrinar la qualitat a partir de l'opinió dels actors principals del *treball amb suport*: els treballadors amb discapacitat, el personal de les empreses, els professionals de suport i els directores de projectes o serveis.

Aquest projecte vol, també, arribar a definir els indicadors de qualitat del *treball amb suport*, perquè cada actor participant conegui la manera més adient d'exercir el seu paper i, així, modificar actituds i pràctiques, de tal manera que el resultat final sigui el millor per a les persones amb discapacitat que participen integrades en el món laboral.

De l'anàlisi comparada de dades entre els països participants i de les aportacions i discussions enriquidores que sorgeixen en aquest grup, es poden entreveure ja alguns *indicadors de qualitat* —des de la perspectiva dels participants/usuaris— que qualsevol entitat que practiqui el *treball amb suport* ha de tenir en compte, si vol ser considerada com una entitat que ofereix serveis de qualitat. En el quadre 6 s'enumeren com a primícia d'altres molts indicadors que aquest projecte europeu estarà en condicions d'oferir, al final de la seva investigació.

Quadre 6: Indicadors de Qualitat del Treball amb Suport.

Indicadors de Qualitat del <i>Treball amb Suport</i> , des de la perspectiva dels participants/usuaris	
1) SERVEIS CENTRATS EN LA PERSONA.	<ul style="list-style-type: none"> • Els participants tenen oportunitats de desenvolupar-se com a ciutadans adults en la societat. • Els individus participen en la presa de decisions, realitzen eleccions informades, i practiquen habilitats d'autodeterminació. • Els serveis atenen i donen suport als participants segons ho necessiten.
2) OCUPACIÓ ESTABLE I PROMOCIÓ LABORAL.	<ul style="list-style-type: none"> • Els participants aconseguixen estabilitat en l'ocupació (més de dos anys seguits amb contracte laboral), i tenen oportunitats de millorar la seva carrera professional o les seves condicions laborals (noves tasques, millor salari, nova ocupació, etc.).

3) SUPORT NATURAL, com més millor.	<ul style="list-style-type: none"> • Els participants són instruïts i supervisats pels companys de treball i no pels preparadors laborals. • Els companys de treball reben suport del preparador laboral.
4) INCLUSIÓ SOCIAL.	<ul style="list-style-type: none"> • Els participants tenen connexions noves en la comunitat i habilitats socials millors, dins i fora del lloc de treball.
5) EFECTES SOBRE LA QUALITAT DE VIDA.	<ul style="list-style-type: none"> • Els participants milloren l'estil de vida i els repertoris de conducta per tenir una ocupació (milloren l'autoconcepte i l'autoestima, milloren la seva imatge social, guanyen en vida independent, aprenen a administrar la seva economia, despleguen noves activitats, canvien les rutines anteriors, tenen noves experiències, etc.).

El que s'està posant de manifest al llarg del nostre treball és que l'anàlisi de la qualitat del *treball amb suport* posa l'èmfasi en els resultats que aconsegueixen els participants com a **persones** i no tant en els resultats quantitius o estadístics que aconsegueix l'entitat que duu a terme aquest tipus de projectes, encara que també és important quantificar i recollir els resultats d'una organització.

Una altra cosa serà crear els instruments adients per mesurar i estandarditzar aquests indicadors, cosa que seria d'agrair que fes aquest grup europeu o qualche altre investigador del camp.

CONCLUSIONS

El *treball amb suport* és un sistema d'integració laboral que s'ajusta perfectament a les polítiques socials recomanades per la Comissió Europea (2001). Totes les directrius de la Comissió s'encaminen a aconseguir la màxima inclusió social d'aquests col·lectius de ciutadans que tenen un risc molt alt de quedar al marge.

En els 15 anys de *treball amb suport* que complim ja a Europa s'ha aconseguit crear organitzacions, desenvolupar projectes, crear legislació, facilitar fóruns de discussió, investigar i provar aquest nou model aplicat a diferents col·lectius de persones, etc. Però encara resta molta feina a fer, sobretot a l'interior de cada Estat membre, per poder tenir un sentiment de satisfacció en girar la vista enrera.

El Tractat de la Unió Europea, els documents emanats de la Comissió, les directrius i recomanacions són perfectes i sonen molt bé, però, després, l'aplicació pràctica dins cada Estat deixa molt a desitjar. Pecant de correctes, podríem dir que hi ha una desorientació en els governs nacionals respecte a com afrontar la inclusió de les persones amb discapacitat dins el mercat laboral ordinari, i contradictòriament amb les directrius europees, aquests governs continuen invertint molts més milions d'euros en la línia segregada, tradicional, que en la línia del «*mainstreaming*» i de la inclusió social.

Corroborant l'anterior, es pot dir que el desenvolupament legislatiu sobre aquesta matèria dins cada país és tant lent que no es facilita gens l'increment de projectes de *treball amb suport*, ni la generalització del sistema a nivell nacional, tot i que és un sistema que resulta més econòmic per als Estats.

Això no obstant, l'AESE continuarà col·laborant com fins ara amb els organismes i institucions que calgui per tal d'aconseguir que un dia no molt llunyà els Estats europeus reconeixin formalment el dret dels ciutadans amb discapacitats significatives a contribuir i realitzar un *treball amb el suport que requereixin* dins el mercat laboral ordinari.

REFERÈNCIES

- Bellver, F., Serra, F., Moll, B. i Rosselló, R. (1993): «El «empleo con apoyo» un recurso eficaz para la inserción sociolaboral de personas con minusvalía». *Revista Siglo Cero*, núm. 147, maig-juny, vol. 24(3), pp.15-24.
- Comissió Europea (2001): *EU employment and social policy, 1999-2001: jobs, cohesion, productivity*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Mank, D., Rhodes, L. i Bellamy, G.(1986): Four supported employment alternatives. En Kicrnan, W. i Stark, J.: *Pathways to employment for adults with developmental disabilities*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Mount, B. i Zwernick, K. (1988): *It's never too early, it's never too late: an overview of personal futures planning*. St. Paul, MN: Governor's Planning Council on Developmental Disabilities.
- Rusch, F. (1986): *Competitive employment: issues and strategies*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Wehman, P. (1981): *Competitive employment: new horizons for severely disabled individuals*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes.